

השתלות איברים - נגד מתן תמורה
 < פרופ' אבינעם רכס

ומה בדבר עיניהם של התורמים?

**הכשר לסחר באיברים "מן החי", משמעותו
מתן גושפנקה של המדינה לאזרחיה
להטיל מום בגופם ולפגוע בבריאותם בשל
אינטרסים אנוכיים, מוצדקים ככל
שיהיו, של צד שלישי**

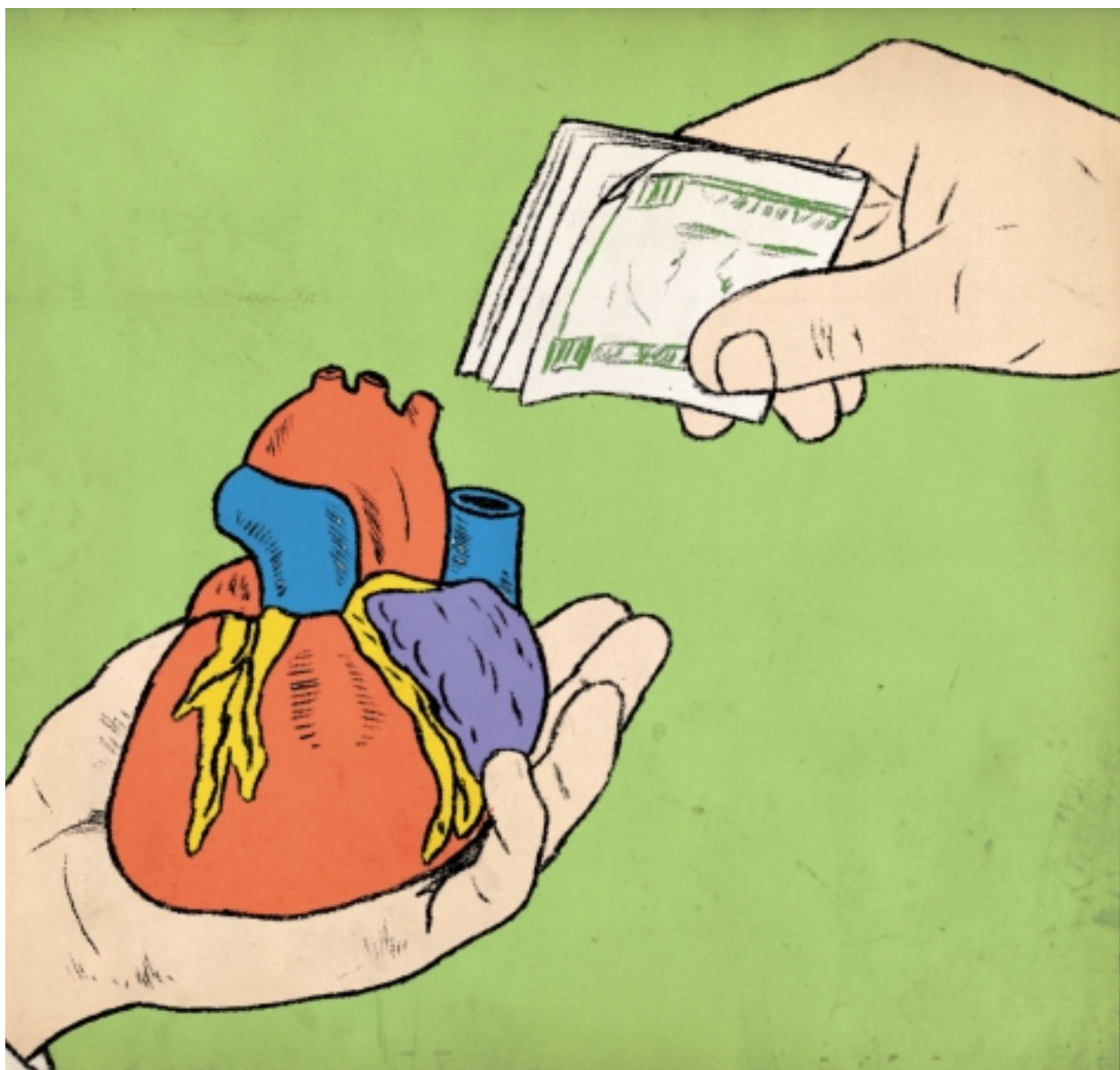
במהלך זה תמורת תשלום עתק. כמו רשת של עכביש ענק נפרסו זרועותיה של תעשייה זו על פני העולם כולו, כשהיא נודדת ממקום למקום ומזהה כל העת מקור זמין לחלקי חילוף אנושיים. כיום, עיקר הפעילות מתבצעת באמריקה הדרומית, בקולומביה וברזיל, שם - למרבה הזוועה - מקור האיברים הוא, ככל הנראה, בחטופים מקרב שכבות העוני. מצוקת הנזקים להשתלה הנוסעים לשם היא כה קשה, עד כי הם ובני משפחותיהם נעשים אטומים רגשית למקור "התרומה". אחרת, אין דרך להסביר את תגובתו של אותו הורה שבנו זכה להשתלה בקולומביה, אשר ענה לשאלה בדבר מקור הכליה שקיבל בנו: "כשאתה רוצה להציל

באחת ממדינות אירופה: "סוף השבוע נשא את עיקר התקווה לתרומה - כי הרבה נהגים היו אז שיכורים, והיו המון תאונות דרכים, ולכן היו גם הרבה תורמים פוטנציאליים". כמה עמוק בתוך הייאוש צריך אדם לשקוע, כדי להתפלל למותו של אחר?

אין פלא, כי במציאות עגומה זו רשימת הממתנינים מתקצרת - במוות או בהשתלה ב"שוק השחור". זה זמן רב מתפתחת לה "תעשיית איברים" בינלאומית, אשר בצילה האפל נפגשים בסתר הקונה והמוכר בתהליך עתיר ממון, שבו מחליפים כסף שחור תמורת חלקי אדם; והכל בתיווכם של "מאכרים" הגוזרים לעצמם קופון שמן. רופאים חסרי מצפון נוטלים חלק פעיל

צוקתם של החולים הממתנינים להשתלת איברים היא אכן קשה מנשוא. לנו, הבריאים, קשה אפילו לדמיין עד כמה קשה מציאות חייהם של אותם חולים המתנדנדים מדי יום בין ייאוש לתקווה. היצע התורמים "מן המת" בישראל הוא דל ביותר, והסיכוי לקבל איבר בהשתלה כאן בארץ נמוך להחריד. זכור לי היטב משפט שאמר לי לפני שנים מספר חבר שהמתין להשתלת לב

* הכותב הוא יו"ר הלשכה לאתיקה. חלקים ממאמר זה ראו אור ב"הארץ", בתאריך 30.5.2005.

של מחסור הולך וגובר של איברים להשתלה". מטרידים עוד יותר המספרים המובאים על ידיו, המוכיחים את "הפלא הגדול", כדבריו, שלפיו אף שמספר המצטרפים לרשימת הממתינים להשתלה גדול ממספר ההשתלות המבוצעות בארץ - רשימת הממתינים להשתלה הולכת ומתקצרת! פרדוקס זה מוסבר על ידי נתונים נוספים שהוא מציג, המראים כי מספר "ההשתלות המסחריות", בעיקר של כליה, המבוצעות מדי שנה בחו"ל עולה על מספר הניתוחים המבוצעים בארץ. מכאן קצרה הדרך, אליבא דעו"ד ילינק, להכרזה הגורפת כי "השיטה

< המשך בעמוד הבא >

**במישור הלאומי,
התרת הסחר באיברים
"מן החי" תגביר את
השסעים בחברה בישראל
ותעמיק את אי-השוויון
בין עניים לעשירים,
ובהכרח - גם את המתח
הבין-עדתי. ניתן לזהות
עתה בקלות מי יעמוד
בעתיד בצד "התורמים"
ומי בצד המקבלים**

את הילד שלך, אינך שואל שאלות".

"לסכל את הסחר"

על סדר היום של הכנסת עומדת בימים אלה הצעת חוק "השתלת איברים, התשס"ד-2003". הצעת החוק הממשלתית באה, כלשונה, "לסכל את התופעה של סחר באיברים ולפעול לצמצום המחסור בתרומת איברים להשתלה". ההצעה באה לפקח הן על "תרומה הנעשית בחייו של אדם" (נטילת איברים מן החי) והן על "תרומה הנעשית לאחר מותו" (נטילת איברים מן המת). צודק עו"ד ילינק בדבריו, כי "עבודת הוועדה מתנהלת תחת עננה כבדה ומעיקה

עיניהם של התורמים

הכסף התפוגג

שוגה, לדעתי, עו"ד ילינק בהציגו תמונה חד-צדדית של הבעיה מתוך הגנה מוחלטת על האינטרסים של המושתלים. לא מצאתי בדבריו שום פסקה המתייחסת, במקביל, לאינטרסים של "תורם" הכליה, משל לא היה קיים כלל במשוואה עגומה זו.

"תרומת" איבר מן החי תמורת תגמול כספי, כאשר הנתרם זר לחלוטין לתורם, לעולם אינה נעשית מתוך רצון חופשי אמיתי, והיא תמיד מתבצעת מתוך כורח כלכלי, שקל מאוד לזהות. תמיד יהיו אלה העניים אשר "יתרמו" איברים לעשירים, ובפועל - מי שידו משגת יוכל לקנות חלקים מגופו של האחר, דל ואביון, הזקוק נואשות לתמורה הכספית. עיון קצר בקטעי העיתונות הנמצאים עמי מעלה כותרות עצובות, כגון: "נזרקו מהדירה בשל חובות עצומים, לא יכולים לשלם שכר דירה, והבעל מציע כליה למכירה"; או "עובדים זרים שאיבדו את מקום עבודתם נאלצו למכור איברים כדי להתפרנס".

זכורה הפרשה שבה ניסו אנשי העולם התחתון לכפות על צעירה לתרום כליה, כדי לשלם בתמורתה את חובותיו של אביה לכרישי השוק האפור. זכורה גם עדותו של קצין משטרה נגד כנופיית סוחרי איברים: "מדובר בסיפור שערורייתי, שבו החשודים היו מגיעים לכל מיני חלכאים ונדכאים, אנשים אומללים שזקקו לכסף, ופשוט פירקו אותם למטרות סחר". הצעת החוק הנוכחית, למרות כוונתה הטובה ועל כל מנגנוני הבקרה המובנים בה, תקרב אותנו לאותו סחר נורא, ולא תמנע אותו.

גם הטענה, כי התמורה הכספית תתרום לרווחתו של "התורם" ומשפחתו אינה עומדת במבחן המציאות. עבודת מחקר ידועה, אשר במהלכה נערך מעקב

< המשך מעמוד קודם >

האלטרואיסטית פשטה את הרגל, וכי "רק שימוש במניעים כספיים וכלכליים" יכול ליצור סיכוי להצלת חיים. לשיטתו, "מתן תמורה כספית או כלכלית משמעותית באופן מבוקר... אין בו פגם אתי או מוסרי, ונכון לעשות כן". עו"ד ילינק אף מרחיק לכת מעבר לעמדה השנויה במחלוקת של משרד הבריאות, המציע להעניק "החזר הוצאות" לתורם מן החי. לדעתו, הצעת משרד הבריאות היא בגדר "אחיזת עיניים, ואין בה כל בשורה לממתנים". ילינק קורא להקמת "מנהיגות אמיצה ושאפתנית למערכת הבריאות", כזו אשר, לגרסתו, "תתעלם מפופולזים ותתמוך במתן תמורה רצינית מלאה והולמת". בעברית פשוטה, כך אני מבין שורות אלה, קורא ילינק לסחר חופשי באיברים להשתלה, שבו ייקבעו המחירים על פי כוחות השוק, הקובעים בדרך דומה גם את מחיר הנפט, החיטה והזהב.

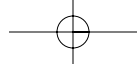
"תרומת" איבר מן החי תמורת תגמול כספי, כאשר הנתרם זר לחלוטין לתורם, לעולם אינה נעשית מתוך רצון חופשי אמיתי. תמיד יהיו אלה העניים אשר "יתרמו" איברים לעשירים, ובפועל - מי שידו משגת יוכל לקנות חלקים מגופו של האחר, הזקוק נואשות לתמורה הכספית

ממושך אחר משפחות שבהן מכר ראש המשפחה כליה, הראתה כי כעבור שנתיים-שלוש ממועד התרומה התפוגג הכסף שניתן תמורתה ונעלם. בריאותו של "התורם" הידרדרה, ויכולתו לפרנס את בני משפחתו פחתה במידה רבה בהשוואה ליכולתו קודם ל"תרומה". עקב כך, שקעה המשפחה כולה בעוני ובמצוקה קשים פי כמה. המהלך כולו נמצא מזיק באופן מובהק לרווחתן של אותן משפחות.

בשום מדינה

עקירת איבר מגופו של אדם שלא לצורך ריפוי היא מעשה רע, בלתי

**עו"ד ילינק קורא להקמת
"מנהיגות אמיצה,
שתתעלם מפופוליזם
ותתמוך במתן תמורה
רצינית מלאה והולמת".
בעברית פשוטה, קורא
ילינק לסחר חופשי
באיברים להשתלה, שבו
ייקבעו המחירים על פי
כוחות השוק, הקובעים
בדרך דומה גם את מחיר
הנפט, החיטה והזהב**

מעיקרו". לכן, גם "אין למכור או לקנות איבר מגופו של אדם חי". ההסתדרות הרפואית קוראת לכל חבריה, בנייר העמדה שפרסמה, שלא להיות מעורבים באופן ישיר או עקיף בקנייה או במכירה של איברים מתורם חי, ולא לבצע ניתוח השתלה של איבר שנקנה מתורם חי.

הפתרון המוצע על ידי ההסתדרות הרפואית בישראל, כפי שהובע לאחרונה בנייר העמדה של הלשכה לאתיקה, הוא בהגברת ההסברה בקרב הציבור הרחב והקהילה הרפואית בדבר חשיבותה של תרומת איברים. אם נגיע לשכיחות התרומות כפי שהיא כיום באירופה, לדוגמה, נתקדם צעד גדול לפתרון הבעיה.

עוד מוצע לראשונה בנייר העמדה, כי תינתן תמורה ראויה למשפחה שבה היתה "תרומה מן המת". בצעד מדוד וזהיר זה יש שינוי מהותי ביחס לגישה המסורתית, שפסלה באורח גורף כל תמורה בהקשר לתרומת איברים.

מוטב, עו"ד ילינק, כי נעצור במתן תמורה עבור תרומה "מן המת", שאם לא כן נמצא חלילה את עצמנו בעתיד שולחים יד חומדת גם לעיניהם של התורמים מן החי. ♦

יתר על כן, במישור הלאומי התרת הסחר באיברים "מן החי" תגביר את השסעים בחברה בישראל ותעמיק את אי-השוויון בין עניים לעשירים, ובהכרח – גם את המתח הבינ-עדת. ניתן לזהות עתה בקלות מי יעמוד בעתיד בצד "התורמים" ומי בצד המקבלים.

אין זה מפליא, כי מנימוקים אלה סחר באיברים "מן החי" לא אושר בחקיקה בשום מדינה בעולם המערבי. אל לה למדינת ישראל לקפוץ בראש בעניין כה רגיש.

עמדת ההסתדרות הרפואית בישראל והלשכה לאתיקה שלה היא, כי "סחר באיברים מתורם חי יוצר אפליה מעמדית, אינו אתי ולפיכך פסול

מוסרי ואסור. אל לה למדינה לקחת בו חלק. בני האדם או חלקי גופם אינם משאב העומד למכירה. אל לה למדינה להיות שותפה בסחר זה. אין לשום אדם, גם לא למדינה, הזכות לפגוע באדם אחר – גם אם, לכאורה, נתן לכך את הסכמתו "החופשית". הכשר לסחר באיברים "מן החי", משמעותו מתן גושפנקה של המדינה לאזרחיה להטיל מום בגופם ולפגוע בבריאותם בשל אינטרסים אנוכיים, מוצדקים ככל שיהיו, של צד שלישי. ראוי להזכיר בהקשר זה, כי על פי כללי הנכות של המוסד לביטוח לאומי, ניתוח להוצאת כליה מקנה למנותח נכות קבועה לכל החיים של 30%!

